

25 MEI 2009

Deloitte Accountants B.V.
Stationsplein 6
2275 AZ Voorburg
Postbus 90721
2509 LS Den Haag

Tel: (070) 3372000
Fax: (070) 3372250
www.deloitte.nl

Samenwerkingsorgaan HOLLAND RIJNLAND	
Reg.nr.: 09 / 0834	Class.nr.
OVb: 28 MEI 2009	Kopie:
Org.ond.: MCB	Bijl.
Ambt.: RLa	AB / DB

Holland Rijnland

Jaarrekening 2008

Verslag van bevindingen

2

20 mei 2009

103.266/010-lp

Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. Accountantscontrole

2.1. Onze opdracht

2.2. Overige dienstverlening

3. Accountantsverklaring 2008

3.1. Foutevaluatie en onzekerheden in het kader van rechtmatigheid

3.2. Foutevaluatie en onzekerheden in het kader van het getrouwe beeld

3.3. Kwaliteit verslaggeving (informatiewaarde jaarrekening)

4. Financiële positie en resultaat

5. Regionaal Investeringsfonds (RIF)

6. Besluit Locatiegebonden Subsidies

7. Administratieve organisatie en interne beheersing 2008

7.1. Interne controle memoriaalboekingen

7.2. Betaalbevoegdheid en mutatiebevoegdheid stambestand crediteuren

7.3. Bevindingen rechtmatigheidscontrole

8. Geautomatiseerd systeem

9. Fraude

Bijlage: SiSa-foutentabel 2008

Aan het Algemeen Bestuur
van de gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland
T.a.v. de heer M.J. Lamboo
Postbus 558
2300 AN LEIDEN

Datum
20 mei 2009

Behandeld door
J. van der Lek/
B.W. Drinkwaard RA

Ons kenmerk
103.266/010-lp

Onderwerp
Verslag van bevindingen jaarrekening 2008

Uw kenmerk

1. Inleiding

Wij hebben de controle van de jaarrekening 2008 van uw gemeenschappelijke regeling afgerond. Naar aanleiding van onze controle informeren wij u in dit rapport over onze bevindingen. Wij richten ons daarbij specifiek op de jaarverslaggeving, maar gaan ook in op de kwaliteit van het financiële beheer in uw organisatie.

Wij vertrouwen erop dat wij met deze rapportage een bijdrage leveren aan de bestuurlijke behandeling van de jaarrekening 2008.

Deze rapportage is besproken op 20 mei 2009 met het hoofd van de afdeling Middelen, Beheer en Control en uw portefeuillehouder Financiën.

Wij zijn op 16 februari jl. gestart met de controle van de jaarrekening 2008. Bij aanvang van onze controle was de jaarrekening grotendeels gereed, met uitzondering van de SiSa-bijlage. Deze is geleidelijk tijdens de controle alsnog gecompleteerd en gespecificeerd. De controle had daardoor een langere doorlooptijd en er zijn door ons extra controlewerkzaamheden uitgevoerd.

2
20 mei 2009
103.266/010-lp

2. Accountantscontrole

2.1. Onze opdracht

Wij hebben van u de opdracht gekregen om de jaarrekening 2008 van uw gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland te controleren. In de opdrachtbevestiging d.d. 3 september 2008 met kenmerk 103.266/008-sg is deze opdracht in detail verder uitgewerkt. Voorafgaand aan het uitbrengen van de opdrachtbevestiging heeft u geen nadere aandachtspunten voor de jaarrekeningcontrole aangegeven. In de opdrachtbevestiging zijn daarom geen specifieke aandachtspunten van uw gemeenschappelijke regeling opgenomen waaraan wij bij de controle 2008 bijzondere aandacht zouden besteden.

2.2. Onafhankelijkheid

Onze werkzaamheden voor Holland Rijnland zijn onder te verdelen in controlegerelateerde diensten en adviesdiensten. In de volgende tabel zijn de door Deloitte geleverde diensten in het verslagjaar 2008 aangegeven:

Controlegerelateerde diensten
<ul style="list-style-type: none">• Controle jaarrekening 2008
<ul style="list-style-type: none">• Controle bijzondere verantwoording 2008:<ol style="list-style-type: none">1. Meerjarenplan Regionale Projectgroep Verkeersveiligheid 2005-2007 (afgerond)

Wij hebben over 2008 geen adviesdiensten voor uw gemeenschappelijke regeling uitgevoerd. Bij de afgeronde bijzondere verantwoording hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven. Uit het voorgaande blijkt naar onze mening afdoende dat onze onafhankelijkheid in voldoende mate is gewaarborgd.

3. Accountantsverklaring 2008

Bij de onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur opgestelde jaarrekening 2008 hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven voor het aspect getrouwheid en voor het aspect rechtmatigheid.

3

20 mei 2009

103.266/010-lp

De goedkeuringstolerantie bedraagt voor uw jaarrekening 2008 afgerond € 145.000 (1% van de totale lasten) voor fouten en € 435.000 (3% van de totale lasten) voor onzekerheden. De rapporteringstolerantie bedraagt in overeenstemming met uw 'controleprotocol voor de accountantscontrole op de jaarrekeningen 2006-2009' € 25.000.

3.1. Foutevaluatie en onzekerheden in het kader van rechtmatigheid

De door ons gecertificeerde jaarrekening 2008 bevat geen bij onze controle geconstateerde, niet gecorrigeerde rechtmatigheidsfouten, groter dan de rapporteringstolerantie. Op grond hiervan geven wij een goedkeurende accountantsverklaring voor het aspect rechtmatigheid af.

3.2. Foutevaluatie en onzekerheden in het kader van het getrouwe beeld

De door ons gecertificeerde jaarrekening 2008 bevat geen bij onze controle geconstateerde, niet gecorrigeerde getrouwheidsfouten, groter dan de rapporteringstolerantie. Op grond hiervan geven wij een goedkeurende accountantsverklaring voor het getrouwe beeld af.

3.3. Kwaliteit verslaggeving (informatiewaarde jaarrekening)

De jaarverslaggeving 2008 van Holland Rijnland maakt een verzorgde indruk. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn goed met elkaar verenigbaar en de wettelijke verslagleggingsregels (het BBV) zijn goed nageleefd. Verder is de omvang van de toelichting op de balans en de programmarekening ten opzichte van de jaarrekening 2007 beperkt door een aantal (o.g.v. het BBV niet verplichte) overzichten te verplaatsen naar de bijlagen, hetgeen naar onze mening de leesbaarheid ervan ten goede komt.

In de jaarrekening 2008 van uw gemeenschappelijke regeling is een stelselwijziging doorgevoerd. Met ingang van 2008 worden in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) de resterende middelen van derden (met name Nederlandse overheidslichamen) met een specifiek bestedingsdoel gepresenteerd als overlopende passiva in plaats van als voorzieningen. Deze stelselwijziging is op een juiste wijze in de jaarrekening 2008 verwerkt (via het beginvermogen en vergelijkende cijfers 2007 aangepast aan het nieuwe stelsel) en adequaat toegelicht. Voor de achtergrond van de stelselwijziging verwijzen wij naar de jaarrekening 2008.

4

20 mei 2009

103.266/010-lp

4. Financiële positie en resultaat

In het BBV wordt een onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Bij resultaatbepaling mogen alleen tussentijdse mutaties in het eigen vermogen plaatsvinden die door het bestuur zijn besloten en/of als zodanig zijn begroot.

Het resultaat 2008 vóór tussentijdse bestemming bedraagt € 621.650 voordelig. Per saldo is tussentijds € 53.746 aan de reserves onttrokken en ten gunste van de programmarekening gebracht, waardoor het uiteindelijke nog te bestemmen jaarresultaat € 675.395 voordelig bedraagt. In de balans is dit bedrag als “resultaat na bestemming” afzonderlijk opgenomen.

Van het resultaat na bestemming wordt voorgesteld om € 529.745 af te rekenen met de deelnemende gemeenten, na een voorgestelde storting van een bedrag van € 145.650 aan twee bestemmingsreserves.

Voor een analyse van het rekeningresultaat over het jaar 2008 verwijzen wij u naar de in de jaarstukken opgenomen toelichtingen.

5. Regionaal Investeringsfonds (RIF)

Per 1 januari 2008 is door uw Algemeen Bestuur en de gemeenteraden van de deelnemende gemeenten het Regionaal Investeringsfonds (hierna RIF) ingesteld. In het RIF zijn een vijftal majeure infrastructurele projecten benoemd, waaronder de RijnlandRoute, Rijn-Gouwelijn, Noordelijke ontsluiting Greenport, Groenfonds en Greenport. Het Fonds wordt beheerd door het Dagelijks Bestuur. De deelnemende gemeenten storten in de periode 2008 tot en met 2022 een jaarlijkse gemeentelijke bijdrage aan het Fonds. Het financiële volume van de totale bijdragen over de hele looptijd bedraagt afgerond € 142,5 miljoen. In 2008 hebben de twaalf deelnemende gemeenten, in overeenstemming met de gemaakte afspraken, in totaal € 9.454.331 gestort in het Fonds. Deze gelden zijn in kortlopende deposito's (kasgeldleningen) uitgezet bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Hiermee is in 2008 een bedrag van € 318.644 aan renteopbrengsten gerealiseerd, dat is toegevoegd aan het Fonds.

Per 31 december 2008 zijn er nog geen betalingen uit het Fonds gedaan. Uit dien hoofde zijn de van de deelnemende gemeenten ontvangen RIF-gelden en de hierover gerealiseerde renteopbrengsten in de balans per 31 december 2008 onder de overlopende passiva als vooruit ontvangen post verantwoord.

In artikel 15 van het statuut is aangegeven dat het de verantwoordelijkheid van uw Dagelijks Bestuur is dat vanaf 2008 via de maraps tussentijds aan uw Algemeen Bestuur over het beheer van de liquiditeiten van het RIF moet worden gerapporteerd. In 2008 is over de (financiële) stand van zaken met betrekking tot het RIF middels een afzonderlijke notitie ‘stand van zaken RIF’ gerapporteerd. Deze notitie is in de vergadering van het Algemeen Bestuur van 29 oktober 2008 ter kennisneming aangenomen.

5

20 mei 2009

103.266/010-lp

In overeenstemming met artikel 11 van de Beheersverordening Regionaal Investeringsfonds Holland Rijnland wordt in de jaarstukken, in de programmaverantwoording op het (nieuwe) deelprogramma 6.3 'Regionaal Investeringsfonds (RIF)', verantwoording afgelegd over de in 2008 van de deelnemende gemeenten vooruitontvangen RIF-gelden en de hiermee gerealiseerde rente-opbrengsten over 2008 (inkomsten en uitgaven van het Fonds).

Gezien de huidige economische situatie adviseren wij u de (in kortlopende deposito's) uitgezette RIF-gelden goed te blijven monitoren zodat bij een eventueel naderend risico dat de middelen niet volledig uitgekeerd zullen gaan worden, tijdig actie kan worden genomen.

6. Besluit Locatiegebonden subsidies

In 2008 is van de Provincie Zuid-Holland (PZH) een voorschot ontvangen van afgerond € 2,6 miljoen inzake het Besluit Locatiegebonden Subsidies. De subsidieperiode loopt van 2005-2009. Over de aanwending van de subsidie moet in de jaarrekening 2010 verantwoording aan de PZH worden afgelegd.

Van het ontvangen bedrag is conform het in 2007 vastgestelde "beheersprotocol BLS Holland Rijnland" een bedrag van 10 % afgezonderd in een zogenoemde knelpuntenpot. Per 31 december 2008 zijn nog geen aanvragen tot uitbetaling van BLS-gelden door de deelnemende gemeenten ingediend. Uit dien hoofde is het van de PZH ontvangen bedrag in de balans per 31 december 2008 geheel onder de overlopende passiva als vooruit ontvangen post verantwoord.

7. Administratieve organisatie en interne beheersing 2008

7.1. Interne controle memoriaalboekingen

Een aantal memoriaalboekingen was ten tijde van onze controle onvoldoende onderbouwd en geautoriseerd. Gezien de geringe omvang van het aantal memoriaalboekingen hebben wij deze integraal gecontroleerd. Hierbij zijn geen onjuistheden geconstateerd.

7.2. Betaalbevoegdheid en mutatiebevoegdheid stambestand crediteuren

Alle medewerkers van de afdeling financiën hebben de bevoegdheid om te muteren in het crediteurenstambestand (w.o. het bankrekeningnummer) en daarnaast hebben zij betaalbevoegdheid. Voor deze functievermenging is uit praktische overwegingen bewust gekozen gezien de relatief kleine personeelsomvang van de organisatie van Holland Rijnland. Hierdoor bestaat een verhoogd risico dat betalingen aan niet-rechthebbenden plaatsvinden. Dit risico wordt in enige mate gemitigeerd door een steekproefgewijze controle (achteraf) op de betalingen door het hoofd Middelen, Beheer en Control.

Als gevolg van dit verhoogde risico hebben wij ten tijde van onze interim- en jaarrekeningcontrole 2008 aanvullende controlewerkzaamheden verricht specifiek gericht op de juistheid en rechtmatigheid van betalingen. Hierbij hebben wij geen onjuistheden en/of onrechtmatigheden geconstateerd. Wij adviseren u voor de tweede handtekening in het betaalproces een medewerker in te schakelen van buiten de afdeling financiën, welke steekproefgewijs de definitieve betaaladvieslijst afstemt met de onderliggende bescheiden, zoals inkoopfacturen.

7.3. Bevindingen rechtmatigheidscontrole

7.3.1. Naleving financiële verordening

Bij onze controle hebben wij geconstateerd dat de financiële verordening ex artikel 212 GW van Holland Rijnland zoals vastgesteld door het Algemeen Bestuur op 28 maart 2007 niet geheel is nageleefd.

Het betreft de volgende (formele) bepalingen:

- Het dagelijks bestuur biedt ten minste elke vier jaar een **nota aan inzake de bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik van regelingen van het samenwerkingsorgaan**. Het algemeen bestuur stelt deze nota vast binnen 2 maanden nadat deze is aangeboden (artikel 6 lid 2).
- Het dagelijks bestuur draagt zorg voor de jaarlijkse interne toetsing van een aantal bedrijfsonderdelen op juistheid, volledigheid en tijdigheid van de bestuurlijke informatievoorziening, de rechtmatigheid van beheershandelingen en op misbruik en oneigenlijk gebruik van regelingen van het samenwerkingsorgaan. Ieder bedrijfsonderdeel van het samenwerkingsorgaan wordt minimaal eens in de vier jaar getoetst (artikel 6 lid 3).
- Het dagelijks bestuur biedt jaarlijks de (bijgestelde) **nota reserves en voorzieningen** aan. De nota behandelt de vorming en besteding van reserves; de vorming en besteding voorzieningen; de toerekening en verwerking van rente over de reserves en de voorzieningen, in relatie tot de nota weerstandsvermogen bedoelt in artikel 15 (artikel 11 lid 1).
- Het dagelijks bestuur biedt tenminste eenmaal in de vier jaar een (bijgestelde) **nota weerstandsvermogen en risicomanagement** aan. In deze nota wordt ingegaan op het risicomanagement, het opvangen van risico's door verzekeringen, voorzieningen, het weerstandsvermogen of anderszins. In de nota wordt tevens het gewenste weerstandscapaciteit bepaald en in hoeverre schade en verliezen als gevolg van risico's van materieel belang met de weerstandscapaciteit kunnen worden opgevangen (artikel 15).

7

20 mei 2009

103.266/010-lp

Wij adviseren u de financiële verordening op de genoemde punten na te leven of te bezien in hoeverre aanpassing van de financiële verordening noodzakelijk is.

7.3.2 Begrotingsrechtmatigheid.

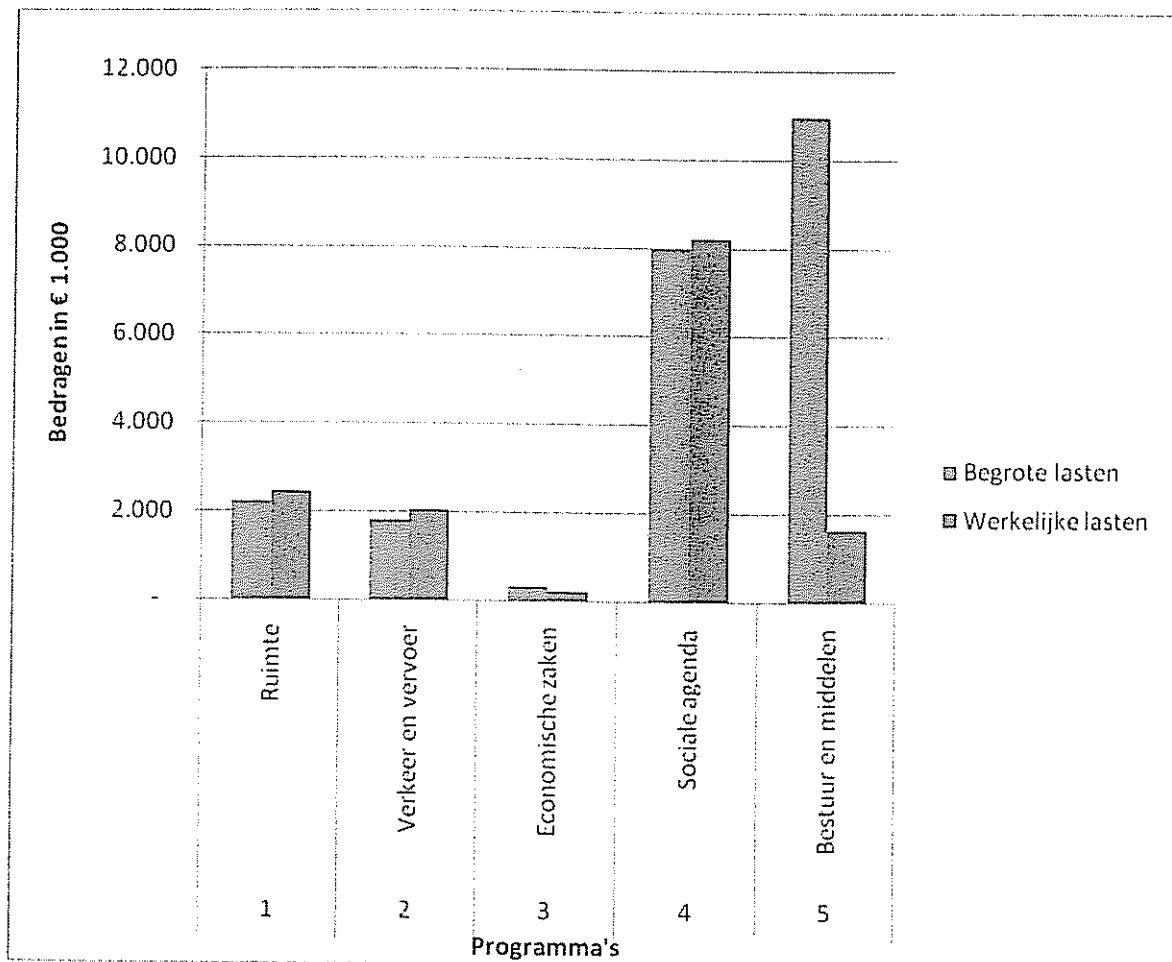
De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door het Algemeen Bestuur zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan het Algemeen Bestuur, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan het Algemeen Bestuur van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van het Algemeen Bestuur.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de kadernota rechtmatigheid 2008 van het PRPG. Hierin wordt aangegeven dat het overschrijden van de begrote lasten in beginsel altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Essentieel is dat het Algemeen Bestuur nadere regels kan stellen wanneer kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten (1), kostenoverschrijdingen passend binnen het beleid (2) en kostenoverschrijdingen bij open-einde regelingen (3) moeten meewegen bij het oordeel van de accountant. In die gevallen dat het Algemeen Bestuur geen nadere regels hierover stelt, geldt het uitgangspunt dat deze kostenoverschrijdingen door de accountant niet bij de beslissing of al dan niet een goedkeurende accountantsverklaring kan worden gegeven, wordt betrokken. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

Daarnaast moet de accountant in het verslag van bevindingen deze kostenoverschrijdingen, waarvan het Dagelijks Bestuur in de jaarrekening aan moet geven dat ze nog dienen te worden geautoriseerd, aan de orde stellen.

De begrotingsuitputting van de lasten in de programmarekening 2008 geeft het volgende beeld:

Hieruit blijken de volgende begrotingsafwijkingen:

	Begrotingsafwijking	Onrechtmatig, telt niet mee	Onrechtmatig, telt wel mee
Kostenoverschrijding programma 1 Ruimte (€ 233.000)	Gedekt door direct gerelateerde inkomsten	X	
Kostenoverschrijding programma 2 Verkeer en Vervoer (€ 244.000)	Gedekt door direct gerelateerde inkomsten	X	
Kostenoverschrijding programma 4 Sociale Agenda (€ 234.000)	Gedekt door direct gerelateerde inkomsten	X	

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van deze overschrijdingen naar de toelichting op de programmarekening. Wij concluderen dat wij de begrotingsoverschrijdingen niet in ons oordeel over rechtmatigheid hoeven te betrekken.

8. Geautomatiseerd systeem

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen daaromtrent raken dan ook slechts die onderdelen die wij onderzocht hebben, hetgeen wil zeggen dat wij ter zake geen volledigheid pretenderen. Hiervoor is een specifiek daarop gericht onderzoek noodzakelijk. In het algemeen concluderen wij dat de opzet van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan de daaraan te stellen eisen voldoet.

10
20 mei 2009
103.266/010-lp

Wij maken nog de volgende opmerkingen gericht op de verdere verbetering van uw automatiseringsomgeving:

- Het beveiligingsbeleid en de beveiligingsprocedures zijn nog niet schriftelijk vastgelegd. Deze zijn overigens wel in voorbereiding.
- Er is nog geen (contractuele) fysieke uitwijkmogelijkheid geregeld.
- Er is nog geen (beknopt) schriftelijk calamiteitenplan opgesteld.

9. Fraude

In Nederland is de accountant wettelijk verplicht om alle ontdekte fraudegevallen te rapporteren aan de leiding van de organisatie. Wij merken op dat onze controle niet specifiek is ingericht op het ontdekken van fraude. De accountant is wel verantwoordelijk voor het betrekken van frauderisico's in de planning en uitvoering van zijn controleopdracht.

Wij hebben een fraudediscussie gevoerd binnen het controleteam en met het management van uw gemeenschappelijke regeling waarbij wij de nadruk hebben gelegd op de eventuele mogelijkheden van materiële onjuistheden als gevolg van fraude in de jaarstukken en op preventieve maatregelen daarbij. Van het management hebben wij de bevestiging ontvangen dat er geen onregelmatigheden zijn geconstateerd.

Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die er op waren gericht om het risico van het "omzeilen" van de interne beheersingsmaatregelen door het management te detecteren. Tevens hebben wij specifieke controles uitgevoerd op memoriaalboekingen, controles van schattingen en zijn wij alert geweest op significante en ongebruikelijke transacties.

Hoewel wij een kritische houding ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening hebben, merken wij op dat onze controle niet specifiek gericht is op het ontdekken van fraude. Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2008 hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.

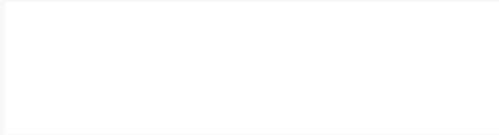
Deloitte

11
20 mei 2009
103.266/010-lp

Wij vertrouwen erop u met dit rapport voldoende te hebben geïnformeerd over de uitkomsten van onze controle en met onze rapportage bij te dragen aan een goede bestuurlijke behandeling van uw jaarrekening. Wij zijn graag bereid ons rapport nader toe te lichten.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. R.D.H. Killeen RA MGA

Bijlage bij verslag van bevindingen d.d. 20 mei 2009
103.266/010-lp

Sisa-foutentabel 2008

Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout / onzekerheid
Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving 2005-2008 (GBKV) <i>(Regeling 10C)</i>	n.v.t.	nihil	n.v.t.
Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 (APCB) <i>(Regeling 11B)</i>	n.v.t.	nihil	n.v.t.
Wet Educatie Beroepsonderwijs niet G-31 <i>(Regeling 14)</i>	n.v.t.	nihil	n.v.t.
Nationaal samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit <i>(Regeling 21B)</i>	n.v.t.	nihil	n.v.t.
Externe veiligheid <i>(Regeling 23B)</i>	n.v.t.	nihil	n.v.t.
Brede doeluitering verkeer en vervoer <i>(Regeling 49B)</i>	n.v.t.	nihil	n.v.t.